

smo se pač združili. S tem so se zmanjšali tudi stroški za vzdrževanje. **Kako pa zgleda to življenje z glasbo?** V prvem bloku na Koroški Beli smo bili trije glasbeniki. Nikoli mi ni nihče nič rekel, ko sem vadil doma, kljub temu da je zvok dosegel tudi sosedne hiše. Ob torkih in četrtnih smo imeli vaje s »pleh musko«, kar nekaj let smo ob sredah, sobotah in nedeljah igrali za ples. Veliko smo igrali po posluhu. Filmsko glasbo smo hodili poslušat v kino in potem smo večkrat napisali note po posluhu. Moje življenje je zaradi glasbe gotovo bogatejše.

Majda Mencinger

Franc Mencinger

Franc Mencinger je bil rojen 1905 v Bohinjski Bistrici očetu Janezu in materi Ivani, rojeni Kenda iz Nemškega Rovta. Bil je izrazito glasbeno nadarjen, a ga bajtarska družina s petimi otroki ni mogla šolati. Kljub temu so mu kupili harmoniko in tako se je začela njegova pot glasbenega samouka. Javorničan Alojz Tišov, njegov prijatelj, ga je v spominskem zapisu v Železarju poimenoval »Slavček izpod Koble«. S sedemnajstimi leti se je Franc zaposlil na Blejski Dobravi v obratu elektrod. Kasneje je delal v hladni valjarni jeseniške železarne. Tukaj ga je na nočnem šihitu 15. decembra 1941 aretiral gestapo. Bil je odpeljan v begunjsko kaznilnico. Po treh tednih zapora v samici - bunkerju in hudem mučenju je bil ustreljen kot talec v Dragi 3. januarja 1942. Prvič so ga zaprli v Begunje poleti 1941, a so ga po nekaj dneh izpustili. Nameraval je iti takoj v partizane, da bi se izognil gestapovskemu nadzoru in terorju, a je dal delat ustrezne gozdarje, ker je imel tako zelo ploske noge, da ni bil v stari Jugoslaviji potrjen na služenje vojaškega roka. Žal ga je kruta »usoda« dohitela in prehitela ... V začetku vojne je bil med prvimi, ki so razmnoževali in razširjali propagandni tisk s pozivi k vstaji. Zgodovinar Emil Cesar je zapisal, da je bil začetnik tega nevarnega in odgovornega dela delavec Franc Mencinger, član okrožnega komiteja KP. Tehnika je bila pri njem do maja 1941, nato pri Alešu Jelencu. Bil je član Okrožnega komiteja OF in sekretar OF za žičarno. Pred vojno pa je bil najbolj aktiven v javorniški Svobodi, kulturno prosvetnem društvu, in sicer kot pevovodja mešanega pevskega zbora. Svoboda je imela pomembno vlogo pri dvigovanju razredne zavesti delavstva, v njej so delovali mnogi jeseniški in javorniški revolucionarji. Franc Mencinger je bil med organizatorji vstaje. Tako je že 22. julija sklical sestanek za sabotažno akcijo, izvedena

pa je bila 5. avgusta 1941. To je bila prva vojaška sabotaza - miniranje cevovoda za elektrarno Vintgar - Zasip. V brošuri o zgodovini Zasipa je zapisano, da je France Mencinger vrsto let do okupacije vodil njihov pevski zbor ter z izbranimi pesmimi budil, krepil in vcepljal pevcem razredno in narodno zavest. V reviji »Svoboda« je tudi zabeleženo: »Na Silvestra 1930 je bilo pri Jelenu na Jesenicah silvestrovanje s pestrim kulturnim sporedom. Nastopili so zbori iz Jesenic, Javornika in Zasipa pod vodstvom Franca Mencingerja. Bil je lep večer«. List »Delavska politika« je poročal, da je bil na Jesenicah v počastitev 15-letnice Cankarjeve smrti kulturni večer z recitacijami, zbor pa je pel revolucionarne pesmi. Kvaliteten skok je javorniški zbor dosegel 25. novembra 1933, ko je nastopil na Radiu Ljubljana in lepo uspel, istega dne so imeli še koncert v Delavskem domu v Ljubljani. V letih 1933 in 1934 je zbor po številu nastopov in kvaliteti dosegel svojo kulminacijo. Nastopali so pri »Koniču«, v Sokolskem domu na Javorniku, v Delavskem domu na Jesenicah, pa tudi v manjših krajih, na Blejski Dobravi in drugod. 26. novembra 1933 so na povabilo kranjskih Svobodašev priredili koncert v Kranju na Stari pošti. Peli so tudi na pogrebih, ob smrti članov Svobode in drugih. Leta 1933 je država razpustila društva Svoboda zaradi »levičarstva«. Takoj so pričeli ustanavljati nadomestno društvo Enakost. Z odobritvijo Beograda je bilo ustanovljeno 28. avgusta 1933, a potem je bilo sporočeno, da Ljubljana blokira jeseniško vzgojno socialistično delovanje. Iz revije Književnost izvemo, da so v Enakosti tisti, ki niso člani kake meščanske, malomeščanske ali razredno nasprotujoče kulturne organizacije in da pozivajo kulturno osveščeno delavstvo k podpori. Poročilo v reviji Svoboda pa: »9. decembra 1934 je bil v Delavskem domu na Jesenicah Cankarjev večer. Za uvod je javorniški zbor zapel Internacionalo, potem pa sta združena jeseniški in javorniški zbor pod vodstvom Franceta Mencingerja zapela pesmi Delavski pozdrav, Bratje le k soncu svobodi in Delu čast.« 13. junija 1935 je bil znameniti štrajk (stavkovni val po vsej Sloveniji). Javorniški zbor je vsak dan zapel med stavkajočimi. Pred tovarno so demonstrirale ženske, ki so prinašale hrano. 18. junija je bila stavka končana. Dne 7. julija 1935 je bil vseslovenski Zlet Svobod v Celju. Javorniški zbor je tudi tam imel odmeven koncert. To je bila velika vseslovenska kulturno revolucionarna akcija delavstva. V Celje so vozili posebni vlaki. Bilo je 12.000 udeležencev. Govoril je Luka Leskošek. Po tej manifestaciji je 13. julija sledila prepoved delovanja društev Svoboda. Na Jesenicah

je po tej prepovedi društveno življenje začasno zamrlo, na Javorniku ne. Tako so 12. decembra 1937 priredili koncert v Delavskem domu na Jesenicah. V reviji Svoboda je bilo zabeleženo: »Zbor se je pod strokovnim vodstvom Fr. Mencingerja povzpelo po svoji kvaliteti med najvidnejše pevske zборе industrijskih centrov Slovenije«. Leta 1938 je bančna uprava prepovedala Enakost, naslednico Svobode. Na to so delavski voditelji napisali pritožbo v Beograd s prošnjo, da bi ustanovili društvo pod imenom Vzajemnost, kar je Beograd celo odobril, vendar zamisel ni mogla zaživeti, ker je oblast v Ljubljani s terorjem dušila vsako politično in kulturno dejavnost naprednega delavstva, ki je bilo potem med vojno okupacijo kruto zatrto. Društvo Svoboda Javornik Koroška Bela je letos praznovalo 90-letnico obstoja. Kraju je vseskozi dajalo bogat kulturno umetniški utrip. To društvo od leta 1947 nosi častno ime po mojem očetu Francu Mencingerju.

*Ženski pevski zbor s
pevovodjem Francem
Mencingerjem na Javorniku
1935 (last Francka Thaler)*

Branka Smole

Spomin na Lorenčeve

Moje prvo domovanje je bilo v Lorenčevi hiši s prodajalno Elito v pritličju. Od znamenite družine Lorenz so v hiši ostale le zgodbe mojih prednikov, ki so se še spominjali časov, ko je bila hiša polna glasbe ob učnih urah, ki jih je imel ded znanega »tria«.

Moj spomin pa seže do Karlija Lorenza, urejenega bankirskega gospoda, očeta Matije, Tomaža, Primoža in Bernarde, ki nas je kdaj pa kdaj obiskal (verjetno je prišel po najemnino). Tudi našega obiska v njihovi trnovski vili v Ljubljani se